

คำศัพท์ (lexicon)³ เนื้อหาในบทความนี้จะกล่าวถึงงานวิจัยจำนวน 8 เรื่องที่ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับ
 แนวแบ่งเขตภาษา (linguistic borderline)⁴ และเขตปรับเปลี่ยนภาษา (linguistic transition area)⁵ ระหว่าง
 “ภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่นใต้” ที่เกิดขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. 2526 - 2552 โดยแบ่งประเด็นเป็น 1) ข้อค้นพบ
 เกี่ยวกับแนวแบ่งเขตภาษาและเขตปรับเปลี่ยนภาษา 2) การวิพากษ์ข้อค้นพบและการวิจัยในอนาคต

1. ข้อค้นพบเกี่ยวกับแนวแบ่งเขตภาษาและเขตปรับเปลี่ยนภาษา

1.1 **ยุคแรก เกศมณี เทพวัลย์ (2526) และวรรณพร ทองมาก (2526)** เป็นนักวิจัยกลุ่มแรกที่ศึกษาค้นคว้า
 เกี่ยวกับแนวแบ่งเขตภาษาระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่นใต้ การเก็บข้อมูลเกิดขึ้นในจังหวัด
 ประจวบคีรีขันธ์และจังหวัดชุมพร เนื่องจากทั้งคู่คาดว่าแนวแบ่งเขตภาษาระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางและ
 ภาษาไทยถิ่นใต้น่าจะอยู่บริเวณนี้ วรรณพร ทองมาก (2526) ศึกษาค้นคว้าโดยใช้หน่วยอรรถ 120 หน่วย⁶
 ผลปรากฏว่าพบคำศัพท์ 3 กลุ่มที่แตกต่างกันได้แก่ ภาษาไทยถิ่นกลาง ภาษาไทยถิ่นใต้ และภาษาเฉพาะถิ่น
 (ดูตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 การใช้คำศัพท์ที่แตกต่างกันในการอ้างถึงหน่วยอรรถเดียวกัน

	ภาษาไทยถิ่นกลาง	ภาษาไทยถิ่นใต้	ภาษาเฉพาะถิ่น
'belt'	เข็มขัด	สายเอว	สายรัด
'stomachache'	ปวดท้อง	เจ็บพุง	เจ็บท้อง
'when'	เมื่อไร	ต่อหรือ	ต่อไรว

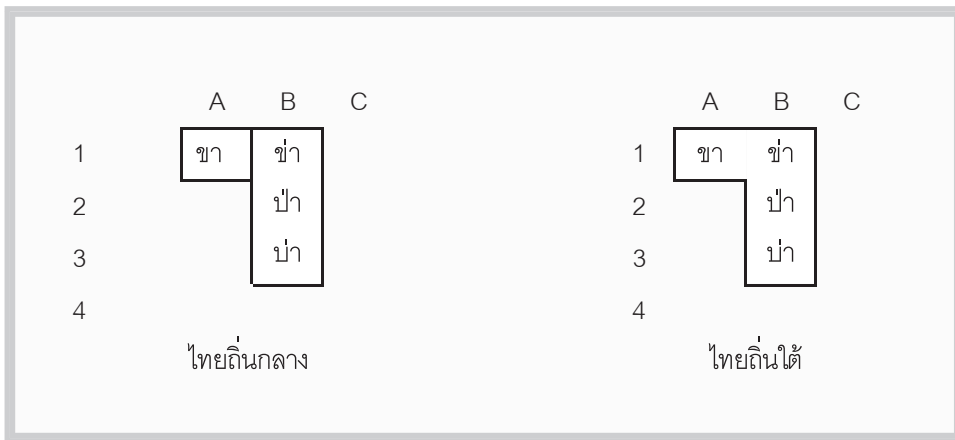
³ การศึกษาค้นคว้าประเด็นนี้พิจารณาจากการใช้คำศัพท์ที่แตกต่างกันในการอ้างถึงหน่วยอรรถหรือหน่วยทางความหมาย
 (semantic unit) เดียวกัน เช่น คำว่า “พูด” ในภาษาไทยถิ่นกลาง และคำว่า “ແຫລ່ງ” ในภาษาไทยถิ่นใต้ ต่างก็อ้างถึงหน่วย
 อรรถเดียวกัน คือ ‘to speak’ แนวคิดหลักของการศึกษาค้นคว้าประเด็นนี้คือภาษาไทยถิ่นกลางใช้คำศัพท์แตกต่างจากภาษา
 ไทยถิ่นใต้ในการอ้างถึงหน่วยอรรถเดียวกัน

⁴ แนวแบ่งเขตภาษา (linguistic borderline) หมายถึง กลุ่มของเส้นแบ่งเขตภาษาที่กระจุกรวมกันหรือปรากฏซ้อนกัน
 ในบริเวณใดบริเวณหนึ่งจนกลายเป็นแนวที่เห็นเด่นชัด

⁵ เขตปรับเปลี่ยนภาษา (linguistic transition area) หมายถึง บริเวณที่ใช้ภาษามากกว่าสองภาษาปะปนกันหรือใช้ภาษาถิ่น
 มากกว่าสองถิ่นปะปนกันโดยมีอัตราส่วนการใช้ที่ใกล้เคียงกัน ในขณะที่บริเวณโดยรอบใช้เพียงหนึ่งภาษาหรือหนึ่งถิ่นเท่านั้น

⁶ หน่วยอรรถ 120 หน่วย ประกอบด้วย กะลา ข้าว เปลือกมะพร้าว กระถิน คุณ ต่าแย ตาล บัวบก ผกากรอง บานไม่รู้รุย ผีอก
 พักเขียว พักทอง มันแกว ไมยราบ สาบเสือ ข้าวโพดอ่อน ถั่วลิสง มะเขือพวง มะม่วงหิมพานต์ ถั่วอก แดงโม ผรั่ง มันเทศ มัน
 ลำปะหลัง มะละกอ แผลงปอ แผลงป่อง ชะมด กางเขน ปลาตะเพียน ปลาเนื้ออ่อน ปลาหลด กะปิ ทอดมัน ขนมหักบัว ขนมหัก
 ไล่ไล่ ปาท่องโก๋ ข้าวต้มมัด รุนเส้น เจาก๊วย เสือ กำมะถัน ไฟฉาย เกราะ เข็มขัด ลิปตติง สไป ปิ่นโต กอบ ตะหลิว กระซอน
 กระต่าย กลอง กะละมัง กังหัน เขียง ถังน้ำ เนิน คีนี่ พุงนี้ มะรึนนี้ พลบคำ ท้องขึ้น ปวดท้อง ท้องเสีย มีท้อง ผดผื่น ไข้มาเด
 เรีย ไล่ ไท ขวิด ขาด ขัง ผิดคอ ต่า ดู ขึ้น ดู ตอน ติดอ่าง เบื่อ ปอก เป็นหวง ลัน อุ่มเข้าสะเอว ธิบ เบื่อน หิว ไม่ขัด เมื่อไร แปลง
 ป่าช้า บิดนทบาท บูหรี เหล็กใน ละเอียด ประชด ดัดจริต นิม หวย หั้น ไล่งอก ตะบัน ตะกอน สารท ต้อยตึง หญ้าเจ้าชู้ ต่า ไกล
 คลื่นไล่ ดิน ผนตั้งเค้า รอน้ำ จักจี ปลัน กระจัดกระจาย กัน หัวปลี ข้าวเหนียวแดง

ในขณะที่ *เกศมณี เทพวัลย์* (2526) ศึกษาค้นคว้าการแยกเสียงรวมเสียงวรรณยุกต์โดยใช้รายการคำทดสอบ 84 คำ⁷ ผลปรากฏดังนี้ รูปแบบที่หนึ่งไม่มีการรวมเสียงระหว่าง A1 กับ B123 ซึ่งจำแนกเป็นภาษาไทยถิ่นกลาง รูปแบบที่สองมีการรวมเสียงระหว่าง A1 กับ B123 ซึ่งจำแนกเป็นภาษาไทยถิ่นใต้ (ดูภาพที่ 2)

ภาพที่ 2 รูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงวรรณยุกต์ในยุคแรก

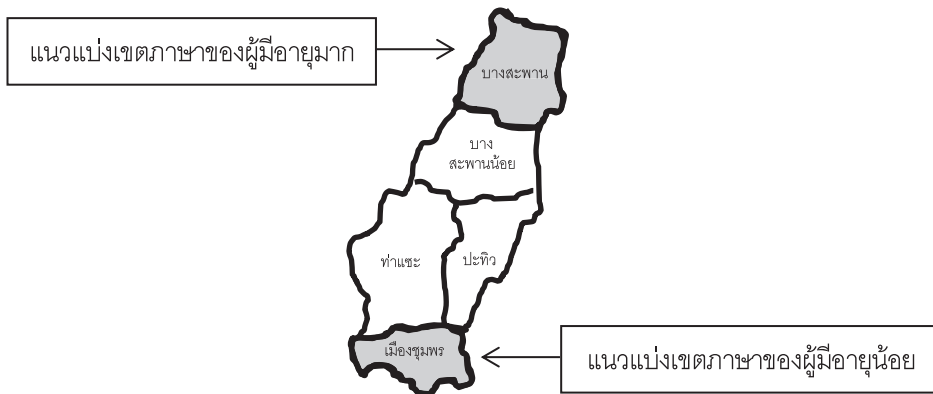
การวิเคราะห์เปรียบเทียบงานวิจัยที่เกิดขึ้นในยุคแรกแสดงให้เห็นข้อค้นพบที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ แนวแบ่งเขตภาษาระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่นใต้อยู่ใน “อำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” บริเวณที่อยู่เหนือขึ้นไปใช้ภาษาไทยถิ่นกลางมากกว่า ส่วนบริเวณที่อยู่ได้ลงไปใช้ภาษาไทยถิ่นใต้มากกว่า

1.2 ยุคหลัง (เฉพาะภาคใต้) เมื่อเวลาผ่านไปประมาณ 10 ปี การศึกษาเกี่ยวกับแนวแบ่งเขตภาษา

และเขตปรับเปลี่ยนภาษาได้รับความนิยมอีกครั้ง โดยประยุกต์เข้ากับแนวคิดทางภาษาศาสตร์สังคม (Sociolinguistics) เพราะการศึกษาภาษานอกจากจะพิจารณาลักษณะทางภาษาแล้ว ยังสามารถนำปัจจัยทางสังคม เช่น อายุ ทัศนคติ การศึกษา ฯลฯ เข้ามาเป็นปัจจัยในการศึกษาได้ด้วย ข้อค้นพบที่เกิดขึ้นในเวลาต่อมาจึงไม่ใช่แค่แนวแบ่งเขตภาษา แต่เป็นแนวแบ่งเขตภาษาที่แปรไปตามผู้ให้ข้อมูล แต่ละกลุ่ม *พริ้มรส มาริประสิทธิ์* (2535) เก็บข้อมูลด้วยหน่วยอรรถ 16 หน่วย⁸ *เฉลิมชัย มนุษเสวต* (2536)

⁷ รายการคำทดสอบ 84 คำ ประกอบด้วย ขา ผม หู หมา เสือ หนู กา ปู ตา บาน ดาว อา คาง มือ ลิง งา เรือ วัว ข่า สี่ ถ่าน ไข่ ป้า เต่า บ่า ตาน อ่าน คำ แม่ นิ่ง ไร่ พี่ ท้า ข้าว เสือ ห้า ผ้า ส้ม ถ้า ก้าง ป้า ต้ม บ้า ด้าย อ้า คำ ม้า นิ่ง แพ้ ท้าย ล้าง ขาด สาด หาบ กาด แปร จอบ บาด ดาบ อาบ ราบ มีด เลือด รีด คาบ มีด ขัด สิบ หวด ทัก ผัด เผ็ด กัด ปัด ตัด เบ็ด ดับ ออก คัด มด นก พัด วัด เล็ก

⁸ หน่วยอรรถ 16 หน่วย ประกอบด้วย หัวปลี พักทอง แตงโม กะปิ ปาท่องโก๋ ข้าวต้มมัด เจาก๊วย กะละมัง เสือ พงุ่น มะรึนน้ ไกล่ ตู ปอก ขาด หวย

ภาพที่ 3 การแปรของแนวแบ่งเขตภาษาตามปัจจัยอายุ

เก็บข้อมูลด้วยหน่วยอรรถ 44 หน่วย⁹ *อุไรภรณ์ ตันตินิมิตกุล* (2544) เก็บข้อมูลด้วยหน่วยอรรถ 20 หน่วย¹⁰ นักวิจัยกลุ่มนี้พบการแปรของแนวแบ่งเขตภาษาอันเนื่องมาจากปัจจัยทางสังคม คือ ผู้มีทัศนคติลบ/ผู้มีอายุมาก/ผู้มีการศึกษาน้อย ใช้คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นกลางน้อยกว่า ผู้มีทัศนคติบวก/ผู้มีอายุน้อย/ผู้มีการศึกษาสูง ดังนั้นแนวแบ่งเขตภาษาของคนกลุ่มแรกจึงอยู่สูงกว่าคนกลุ่มหลัง กล่าวคือแนวแบ่งเขตภาษาของผู้มีอายุมากอยู่ในอำเภอบางสะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ แต่แนวแบ่งเขตภาษาของผู้มีอายุน้อยอยู่ในอำเภอเมือง จังหวัดชุมพร (ดูภาพที่ 3)

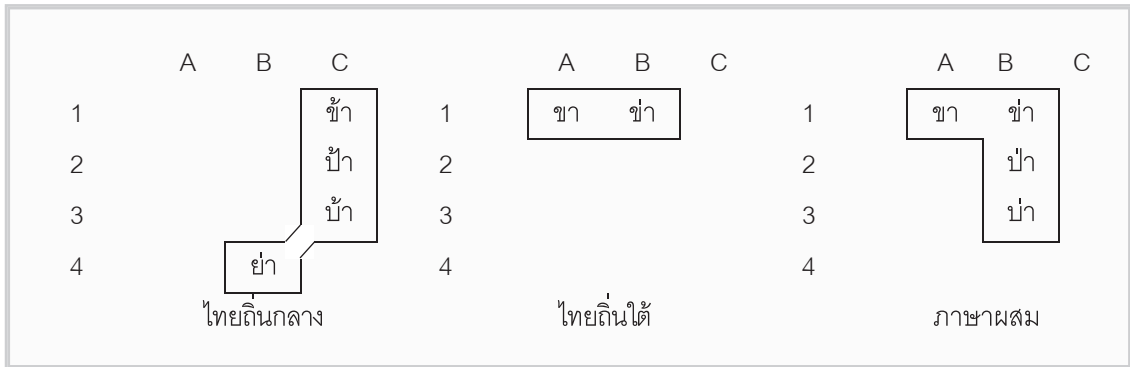
การใช้คำว่า “เขตปรับเปลี่ยนภาษา” เกิดขึ้นในยุคนี้ เนื่องจากเส้นแบ่งเขตภาษา (isogloss) ที่ลากขึ้นมาจากความแตกต่างของเสียงวรรณยุกต์และคำศัพท์ บางกรณีกระจุกรวมกันเป็นกลุ่มชัดเจนจนกลายเป็น “แนว” แต่บางกรณีกระจาย

จนไม่สามารถระบุได้ว่าแนวแบ่งเขตภาษาควรอยู่ที่ตำแหน่งใด นักวิจัยกลุ่มนี้จึงเปลี่ยนมาใช้คำว่าเขตปรับเปลี่ยนภาษาเพื่อหมายถึงบริเวณที่พบการใช้ภาษาปะปนกันระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่นใต้ซึ่งอาจจะครอบคลุมพื้นที่หลายอำเภอหรือหลายจังหวัดก็ได้ เช่น บางคนพบว่าเขตปรับเปลี่ยนภาษาครอบคลุมพื้นที่สองจังหวัด (อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และอำเภอเมือง จังหวัดหวัดชุมพร) ในขณะที่บางคนพบว่าเขตปรับเปลี่ยนภาษาครอบคลุมพื้นที่สองอำเภอในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (อำเภอทับสะแกและอำเภอบางสะพานน้อย)

การค้นหาแนวแบ่งเขตภาษาและ/หรือเขตปรับเปลี่ยนภาษาโดยพิจารณาร่วมกับปัจจัยทางสังคม นอกจากประเด็นคำศัพท์แล้ว *เรืองสุข คงทอง* (2549) ยังได้ศึกษาค้นคว้าประเด็นเสียงวรรณยุกต์โดยวิเคราะห์ลักษณะทางกลศาสตร์ (acoustic

⁹ หน่วยอรรถ 44 หน่วย ประกอบด้วย บัวบก บานไม่รู้โรย เผือก พัก พักทอง ข้าวโพดอ่อน มะเขือพวง ฝรั่ง มันเทศ มะม่วงหิมพานต์ มันสำปะหลัง ทางโคน น้ำเต้า มะเขือม่วง กะถิน ชั่ว เปลือกมะพร้าว แผลงปอ เหล็กไน มะหวด นกกางเขน กะปิ ข้าวต้มมัด ยาเส้น กังหัน เขียง ตังตักน้ำ กาละมัง ไล่ ไกว ด่า รับ ประชด ผิดคอก กระเสือกกระสน คลื่นไล่ ดัดจวิต ดิ้น เป็นสัด ขึ้น รongน้ำ ชิง หูด ต้าแย

¹⁰ หน่วยอรรถ 20 หน่วย ประกอบด้วย หัวปลี พักทอง แดงโม ฝรั่ง กะปิ ปาท่องโก๋ ข้าวต้มมัด เจาก๊วย กล่อง กะละมัง เสือ คีนนี้ พรุ่น มะรืนนี้ ด่า ดู ปอก ไกล่ ขาด หวย

ภาพที่ 4 รูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงวรรณยุกต์ในยุคหลัง

characteristics) ของรายการคำทดสอบ 15 คำ¹¹ ในสามจังหวัด (ประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร ระนอง) หลังจากนั้นได้จำแนกการแยกเสียงรวมเสียงวรรณยุกต์ออกเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ การรวมเสียงวรรณยุกต์ระหว่าง B4 กับ C123 เป็นรูปแบบของภาษาไทยถิ่นกลาง การรวมเสียงวรรณยุกต์ระหว่าง A1 กับ B1 เป็นรูปแบบของภาษาไทยถิ่นใต้ และการรวมเสียงวรรณยุกต์ระหว่าง A1 กับ B123¹² เป็นรูปแบบของภาษาผสม¹³ (ดูภาพที่ 4)

การจำแนกการแยกเสียงรวมเสียงวรรณยุกต์ออกเป็น 3 รูปแบบ ส่งผลให้การศึกษาครั้งนี้มีข้อค้นพบต่างไปจากการศึกษาที่ผ่านมา เพราะในอดีตเขตปรับเปลี่ยนภาษาหมายถึงบริเวณที่พบการใช้ภาษาปะปนกันระหว่าง “ภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่นใต้” แต่งานวิจัยนี้เสนอแนวคิดที่แตกต่างออกไปโดยอ้างอิงจากข้อค้นพบที่เกิดขึ้น ดังนี้ เขตปรับเปลี่ยนภาษาหมายถึงบริเวณที่พบการใช้ภาษาปะปนกันระหว่าง “ภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาผสม” หรือ “ภาษาไทยถิ่นใต้และภาษาผสม” ด้วย

เหตุนี้ เรื่องสุข คงทอง (2549) จึงเสนอแนวแบ่งเขตภาษาขึ้นมา 3 แนว ได้แก่ แนวแบ่งเขตภาษาระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาผสมอยู่ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (อำเภอทับสะแกและอำเภอบางสะพาน) ในขณะที่แนวแบ่งเขตภาษาระหว่างภาษาไทยถิ่นใต้ฝั่งตะวันออกกับภาษาผสมอยู่ในจังหวัดชุมพร (อำเภอเมืองและอำเภอสวี) นอกจากนี้ แนวแบ่งเขตภาษาระหว่างภาษาไทยถิ่นใต้ฝั่งตะวันตกกับภาษาผสมอยู่ในจังหวัดระนอง (อำเภอเมืองและอำเภอกะเปอร์)

¹¹ รายการคำทดสอบ 15 คำ ประกอบด้วย ชา ข้า ผ้า ขาด ชัด กา ป่า ป้า ปาด บัด คา คำ ค้า คาด คัด

¹² กรณีการรวมเสียงวรรณยุกต์ระหว่าง A1 กับ B123 นั้น เกศมณี เทพวัลย์ (2526) ตัดสินให้เป็นรูปแบบของภาษาไทยถิ่นใต้ แต่ เรื่องสุข คงทอง (2549) ตัดสินให้เป็นรูปแบบของภาษาผสม (ดูอภิปรายผลใน 2.1)

¹³ ภาษาผสม ไม่สามารถจำแนกว่าเป็น ภาษาไทยถิ่นกลาง หรือ ภาษาไทยถิ่นใต้ เพราะมีสัทลักษณะบางประการของทั้งคู่ร่วมกัน

1.3 ยุคหลัง (ทั่วประเทศ) งานวิจัยต่างๆ ที่กล่าวถึงไปแล้ว (1.1-1.2) มุ่งศึกษาค้นคว้าโดยพิจารณาจากความแตกต่างของภาษาระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่นใต้เพื่อระบุแนวแบ่งเขตภาษาและ/หรือเขตปรับเปลี่ยนภาษา แต่ภาษาถิ่นของภาษาไทยยังมีภาษาไทยถิ่นเหนือและภาษาไทยถิ่นอีสานด้วย คนอีกกลุ่มหนึ่งจึงได้ศึกษาค้นคว้าว่าภาษาไทยแต่ละถิ่น เริ่มต้น-สิ้นสุด การใช้ในบริเวณใด โดยเก็บข้อมูลครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศด้วยแบบสอบถามทางไปรษณีย์ เริ่มจาก *ชลิตา ไรจนวัฒน์วุฒิ* (2533) วิเคราะห์ข้อมูลระดับอำเภอด้วยหน่วยอรรถ 4 หน่วย¹⁴ ผลการศึกษาเฉพาะกรณีภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่นใต้แสดงให้เห็นว่าเขตปรับเปลี่ยนภาษาระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่นใต้ครอบคลุมพื้นที่ 4 จังหวัด ได้แก่ ประจวบคีรีขันธ์ (อำเภอบางสะพานน้อย) ชุมพร (ทุกอำเภอ) ระนอง (อำเภอกระบุรี อำเภอละอุ่น อำเภอเมือง) และสุราษฎร์ธานี (อำเภอท่าชนะ) ต่อมา *ศิริวิไล ธีระโรจนารัตน์* (2552) วิเคราะห์ข้อมูลระดับตำบลด้วยหน่วยอรรถ 170 หน่วย¹⁵ ร่วมกับแนวคิดระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (Geographic Information System = GIS) ผลการศึกษาเฉพาะกรณีภาษา

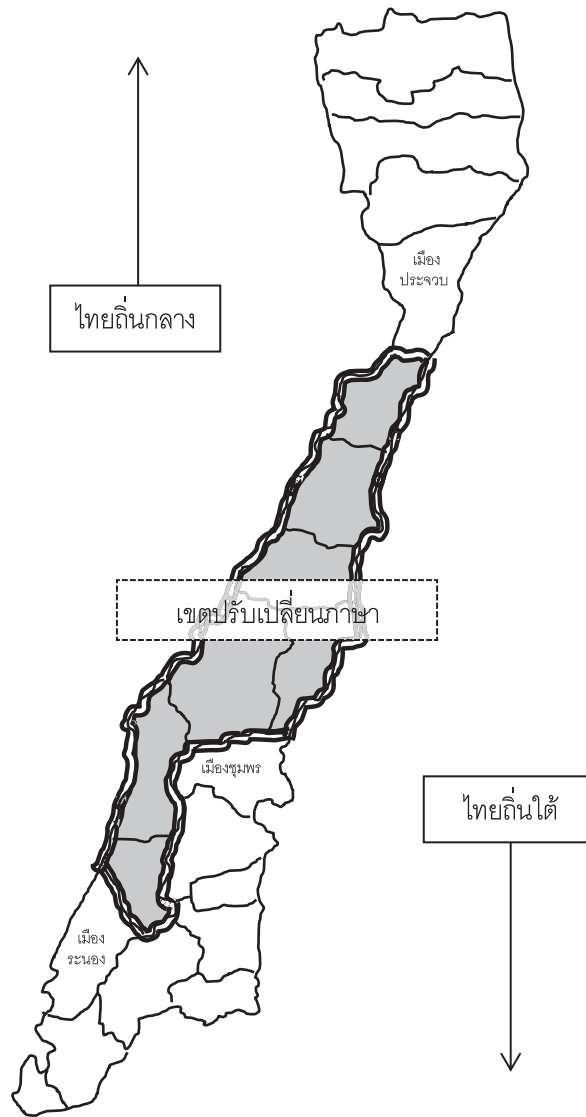
ไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่นใต้แสดงให้เห็นว่าแนวแบ่งเขตภาษาระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่นใต้ลากผ่านรอยต่อระหว่าง “อำเภอเมืองชุมพรและอำเภอสวี” “อำเภอเมืองชุมพรและอำเภอกระบุรี” “อำเภอท่าชนะและอำเภอกระบุรี”

การศึกษาค้นคว้าประเด็นแนวแบ่งเขตภาษาและ/หรือเขตปรับเปลี่ยนภาษาดำเนินมาแล้วกว่า 30 ปีโดยภาพรวมสามารถกล่าวได้ว่าข้อค้นพบเป็นไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือคนที่อาศัยอยู่ในตอนล่างของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ตอนบนของจังหวัดชุมพร และตอนบนของจังหวัดระนอง มีแนวโน้มที่จะใช้ภาษาผสมระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางและ

¹⁴ หน่วยอรรถ 4 หน่วย ประกอบด้วย พุด ดู กะลา เรอ

¹⁵ หน่วยอรรถ 170 หน่วย ประกอบด้วย จมูก ริมีผีปาก ฟัน ท้ายทอย ตัว สะดือ น่อง ตาตุ่ม หูด เสดด ชีไคไล หีด ลมพิษ แผล เหล็กโน ครีบ มะละกอก สับปะรด พุทรา ชนุน ฝรั่ง น้อยหน้า แดงโม มันแกว กระท้อน กัลยน้ำม้า มะเขือพวง ถั่วลิ้นเต่า มะระ กระชาย มันสำปะหลัง หัวปลี พริก พักทอง ข้าวโพด1 ข้าวโพด2 เม็ดมะม่วงหิมพานต์ ดอกกลิ่นทม จิ้งจก ตู๊กแก แผลงสาบ คางคก กิ้งก่า ปลาช่อน ปลาไหล ลูกน้ำ ค้างคาว แมลงปอ ผีเสื้อ นกหัวขวาน ภูเขา น้ำค้าง เมฆ ตะไคร่น้ำ ตะกอน รันเส้น ข้าวผัด ไข่เจียว กะปิ ปลาร้า ส้มตำมะละกอก ขนมะจีน ข้าวต้มมัด ปาท่องโก๋ เจาก๊วย หอย กำไล ตุ่มหู เข็มขัด กางเกง ผ้าขาวม้า ผ้าห่ม ร่ม กระดุม ซ้อน แก้ว ไม้ขีดไฟ ชีไคไล เสวียนรองหม้อ ตะหลิว กระต่ายขูดมะพร้าว กะละมัง ตะปู เสื่อ ตะกร้า กระบุง กระทง สุ่มไก่ ไม้กวาด ไฟฉาย กระดาษ กรรไกร พัด กระจกเงา จอบ กะลามะพร้าว เปล ยุ้งข้าว สะพาน หน้าต่าง พระ เณร แม่ชี ชายหนุ่ม ปู่ ยา ตา ยาย พี่ชาย พี่สาว พี่สะใภ้ พ่อตา แม่ยาย น้องชายของพ่อ น้องสาวของพ่อ น้องชายของแม่ น้องสาวของแม่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เท้าโห่ เมื่อไร พงุ่นนี้ มะรืน วันนี ตอนเย็น เดี่ยวนี้ ทิศเหนือ ทิศใต้ พุด เรียก ดู กัด เดิน วิ่ง รีบ ทำงาน ปอก ตัดต้นไม้ใหญ่ ล้าง นินทา โทก หก ปรอย ๆ โคน ละเมอ คลุมโปง เป็นห่วง เบียด รำคาญ เปื้อน กัลย สงสาร คิดถึง เวียนหัว เป็นเหน็บ เรอ ก่อไฟ โกรธ ขาด แท้ง ออ้อย เบรียว สนุก อ้วน ผอม ขยัน ฉลาด ดู นาน ไกล เร็ว ใ้ ข้าวเข้า ข้าวกลางวัน ข้าวเย็น

ภาพที่ 5 เขตปรับเปลี่ยนภาษาระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่นใต้

ภาษาไทยถิ่นใต้เป็นภาษาหลักในชีวิตประจำวัน บริเวณที่ใช้ภาษามผสมหรือบริเวณที่เป็นเขตปรับเปลี่ยนภาษาจึงประกอบไปด้วย 7 อำเภอ บริเวณรอยต่อภาคกลางและภาคใต้ของประเทศไทย ได้แก่ อำเภอทับสะแก อำเภอบางสะพาน อำเภอบางสะพานน้อย ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ อำเภอท่าแซะ อำเภอปะทิว ในจังหวัดชุมพร อำเภอกระบี่

อำเภอละอุ่น ในจังหวัดระนอง (ดูภาพที่ 5) คนที่อาศัยอยู่ตั้งแต่อำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ขึ้นไปมีแนวโน้มใช้ภาษาไทยถิ่นกลางเป็นภาษาหลักในชีวิตประจำวัน ส่วนคนที่อาศัยอยู่ตั้งแต่อำเภอเมืองจังหวัดชุมพร และอำเภอเมืองจังหวัดระนอง ลงมา มีแนวโน้มใช้ภาษาไทยถิ่นใต้เป็นภาษาหลักในชีวิตประจำวัน

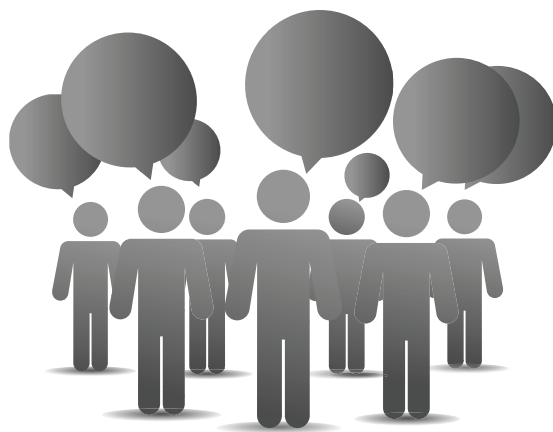
“หากจะมีการใช้
ไทยถิ่นใต้ในแถบนี้
ก็คงจะหลงเหลืออยู่ใน
กลุ่มผู้สูงอายุ
...ซึ่งรอการเลือนหาย
ไปตามกาลเวลา...”

2. การวิพากษ์ข้อค้นพบและการวิจัยในอนาคต

การศึกษาค้นคว้าแนวแบ่งเขตภาษาและ/หรือเขตปรับเปลี่ยนภาษาระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่นใต้ที่ผ่านมาเป็นการพิจารณาในประเด็นวรรณยุกต์และคำศัพท์ แต่ละประเด็นใช้ระเบียบวิธีที่แตกต่างกัน ผู้เขียนมีความเห็นว่่าก่อนที่จะดำเนินการศึกษาค้นคว้าประเด็นนี้เพิ่มเติมในอนาคต เราควรทบทวนข้อค้นพบต่างๆ รวมทั้งวิพากษ์วิจารณ์การศึกษาค้นคว้าที่ผ่านมาเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ด้วยเหตุนี้ เนื้อหาลำดับต่อไปจะกล่าวถึง ข้อค้นพบที่เกิดจากการศึกษาเสียงวรรณยุกต์ การศึกษาคำศัพท์ และแนวทางการวิจัยในอนาคต ดังนี้

2.1 ข้อค้นพบที่เกิดจากการศึกษาเสียงวรรณยุกต์ ความแตกต่างกันของงานวิจัยสองเรื่องที่ศึกษาค้นคว้าประเด็นนี้คือระบบเสียงวรรณยุกต์ที่มีการรวมเสียงระหว่าง A1 กับ B123 ในยุคแรกตัดสินใจให้เป็นรูปแบบของภาษาไทยถิ่นใต้ แต่ในยุคหลังตัดสินใจให้เป็นรูปแบบของภาษาผสม เมื่อ

พิจารณางานวิจัยจำนวนมากที่ศึกษาเกี่ยวกับภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่นใต้ ผู้เขียนพบว่าลักษณะสำคัญประการหนึ่งของภาษาไทยมาตรฐานคือการรวมเสียงวรรณยุกต์ระหว่าง B123 และลักษณะสำคัญประการหนึ่งของภาษาไทยถิ่นใต้คือการรวมเสียงวรรณยุกต์ระหว่าง A1 กับ B1 ผู้เขียนจึงเห็นด้วยกับ *เรื่องสุข คงทอง* (2549) ที่ตัดสินใจให้ระบบเสียงวรรณยุกต์ที่มีการรวมเสียงระหว่าง A1 กับ B123 เป็นรูปแบบของภาษาผสมระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่นใต้เพราะประกอบด้วย “สัทลักษณะของภาษาไทยถิ่นกลางร่วมกับภาษาไทยถิ่นใต้” เมื่อเปรียบเทียบงานวิจัยทั้งสองชิ้นพบว่าการเก็บข้อมูลในยุคแรกใช้รายการคำทดสอบจำนวนมาก (84 คำ) ในขณะที่การเก็บข้อมูลของยุคหลังใช้รายการคำทดสอบจำนวนน้อย (15 คำ) ส่งผลให้การศึกษาค้นคว้าในยุคหลังสามารถกำหนดพื้นที่สำหรับเก็บข้อมูลได้กว้างกว่า ดังนั้น การศึกษาค้นคว้าประเด็นเสียงวรรณยุกต์ในอนาคตควรจะเก็บข้อมูลด้วยรายการคำทดสอบจำนวนไม่มากนัก และให้ครอบคลุมพื้นที่บริเวณกว้างเพราะอาจจะส่งผลให้ค้นพบระบบเสียงวรรณยุกต์ที่หลากหลายตามไปด้วย

2.2 ข้อค้นพบที่เกิดจากการศึกษาคำศัพท์

งานวิจัยที่ผ่านมาจำนวน 6 เรื่องที่ศึกษาค้นคว้าประเด็นนี้ใช้หน่วยอรรถ 4-170 หน่วย เพื่อค้นหาแนวแบ่งเขตภาษาและ/หรือเขตปรับเปลี่ยนภาษาประเด็นที่น่าสนใจคือเส้นแบ่งเขตภาษาที่ลากขึ้นมาแต่ละเส้นอาจจะมีทั้งที่ทับซ้อนกันหรือเหลื่อมล้ำกันหรือแตกต่างกันก็ได้ แนวแบ่งเขตภาษาที่กำหนดขึ้นมาจึงไม่ใช่ข้อสรุปที่มาจากการผนวกเส้นแบ่งเขตภาษาทุกเส้นเข้าด้วยกัน แต่มีข้อมูลจำนวนมากสนับสนุนว่าคนที่อาศัยอยู่บนพื้นที่ทั้งสองฝั่งของแนวแบ่งเขตภาษานั้นใช้คำศัพท์แตกต่างกันในการอ้างถึงหน่วยอรรถหนึ่งๆ ในความเป็นจริงไม่มีผลการศึกษาใดที่พบเส้นแบ่งเขตภาษาทุกเส้นซ้อนทับกันพอดี แม้ว่าการใช้หน่วยอรรถจำนวนมากจะช่วยให้ได้ข้อสรุปที่น่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น แต่ในทางกลับกันการใช้หน่วยอรรถที่ไม่มากไม่น้อยจะช่วยประหยัดเวลาได้มากกว่า หากหน่วยอรรถเหล่านั้นผ่านการตรวจสอบในเบื้องต้นแล้วว่ามีอำนาจในการจำแนกได้อย่างมีประสิทธิภาพ ข้อสรุปที่เกิดขึ้นก็น่าจะใกล้เคียงกับการใช้หน่วยอรรถจำนวนมาก ดังนั้น ผู้ที่ต้องการศึกษาค้นคว้าประเด็นนี้เพิ่มเติมควรพิสูจน์ตรวจสอบและเลือกใช้เฉพาะหน่วยอรรถที่มีประสิทธิภาพสูงในการจำแนก ก็จะทำให้การวิจัยบรรลุวัตถุประสงค์โดยไม่จำเป็นต้องใช้หน่วยอรรถจำนวนมาก

2.3 แนวทางการวิจัยในอนาคต ภาษาที่ใช้

โดยคนที่อาศัยอยู่ในภาคใต้ของประเทศไทยถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นอย่างเป็นทางการซึ่งเป็นการเรียนรู้-เลียนแบบจากบุคคลแวดล้อม ในเวลาต่อมา ระบบการศึกษาได้กำหนดให้สื่อสารกันในสถาบันการศึกษาด้วยภาษาไทยมาตรฐาน ประกอบกับสื่อมวลชนที่ใช้ภาษาไทยมาตรฐานได้ถ่ายทอดไปสู่คนทั่วไป ผู้เขียนเชื่อว่าสิ่งเหล่านี้เสริมแรงให้คนรุ่นใหม่ที่อยู่อาศัยอยู่ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (ตอนกลางและตอนล่าง) จังหวัดชุมพร (ตอนบน) และจังหวัดระนอง (ตอนบน) ใช้ภาษาไทยถิ่นใต้น้อยลงหรือไม่ใช้ภาษาไทยถิ่นใต้อีกต่อไป หากจะมีการใช้ภาษาไทยถิ่นใต้ในแถบนี้ก็คงจะหลงเหลืออยู่ในกลุ่มผู้สูงอายุซึ่งรอการเลือนหายไปตามกาลเวลา ในขณะที่คนส่วนใหญ่ที่พักอาศัยอยู่ตั้งแต่อำเภอเมืองจังหวัดชุมพร และอำเภอเมืองจังหวัดระนองลงไปจนถึงสิ้นสุดเขตประเทศไทยยังคงใช้ภาษาไทยถิ่นใต้เป็นหลักหรือใช้ภาษาไทยถิ่นใต้มากกว่าภาษาไทยถิ่นกลาง

ประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับแนวแบ่งเขตภาษาและ/หรือเขตปรับเปลี่ยนภาษาระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่นใต้ซึ่งสามารถทำเป็นงานวิจัยเพิ่มเติมได้ในอนาคต แบ่งเป็น 2 ประเด็นได้แก่ 1) ประเด็นมิติด้านพื้นที่ งานวิจัยที่ผ่านมาได้แสดงให้เห็นว่าแนวแบ่งเขตภาษามีแนวโน้มเคลื่อนตัว

“ ในปัจจุบันคนรุ่นใหม่ในอำเภอเมืองของหลายจังหวัด (ชุมพร ระนอง สุราษฎร์ธานี) ก็ไม่สามารถสื่อสารด้วยภาษาไทยถิ่นใต้หรือฟังได้แต่พูดไม่กบัด ”

ลงเรื่อยๆ (ตอนล่างของภาคกลาง > ตอนบนของภาคใต้) ขณะนี้แนวแบ่งเขตภาษาได้ปรากฏอยู่ในบางพื้นที่ของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร ระนอง และสุราษฎร์ธานี ในอนาคตแนวแบ่งเขตภาษาก็น่าจะเคลื่อนต่ำลงเรื่อยๆ และน่าจะไปถึงสุดบริเวณที่ใช้ภาษาไทยถิ่นใต้อย่างเข้มข้น จังหวัดที่กล่าวถึงก็คือ “นครศรีธรรมราช” ซึ่งจะทำหน้าที่เป็นปราการด่านสำคัญในการสกัดกั้นภาษาไทยถิ่นกลาง เนื่องจากคนในจังหวัดนี้ยังคงอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม รวมทั้งภาษาซึ่งเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นไว้ได้อย่างเหนียวแน่น 2) ประเด็นมิติด้านสื่อมวลชน การรุกคืบทางด้านสื่อมวลชนรุกเข้ามาโดยกระจายไปทั่วทุกพื้นที่ในเวลาเดียวกันเท่าที่มีเครื่องรับสัญญาณและระบบสื่อสารต่างๆ

เข้าถึง ขณะนี้ภาษาไทยมาตรฐานได้ผนวกเข้ากับบุคลิกลักษณะของดารา นักแสดง ผู้ประกาศข่าว พิธีกร ฯลฯ เพราะบุคคลเหล่านี้ใช้ภาษาไทยมาตรฐานเป็นภาษาหลักในการสื่อสาร ภาษาไทยมาตรฐานจึงมีความทันสมัยไปในตัวและกลายเป็นแบบอย่างที่คนในสังคมกำลังเรียนรู้-เลียนแบบทั้งที่รู้ตัวและไม่รู้ตัว งานวิจัยที่จะเกิดขึ้นในอนาคตจึงควรผนวก 2 ประเด็นนี้เข้าไปด้วย เพราะในปัจจุบันคนรุ่นใหม่ในอำเภอเมืองของหลายจังหวัด (ชุมพร ระนอง สุราษฎร์ธานี) ก็ไม่สามารถสื่อสารด้วยภาษาไทยถิ่นใต้หรือฟังได้แต่พูดไม่กบัด ปรากฏการณ์นี้ไม่สามารถอธิบายได้ด้วยมิติใดมิติหนึ่งเท่านั้น

การศึกษาค้นคว้าตั้งแต่ พ.ศ. 2526 - ปัจจุบันด้วยการพิจารณาลักษณะทางภาษาในประเด็นเสียงวรรณยุกต์และประเด็นคำศัพท์ร่วมกับแนวคิดทางภาษาศาสตร์สังคม โดยภาพรวมพบว่าแนวแบ่งเขตภาษา และ/หรือ เขตปรับเปลี่ยนภาษา เคยปรากฏในบริเวณตอนกลางของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (อำเภอทับสะแก) ซึ่งเป็นจังหวัดในภาคกลาง ในอดีตจึงกล่าวได้ว่าภาษาไทยถิ่นใต้คือภาษาย่อยของภาษาไทยที่ใช้พูดกันใน 15 จังหวัดทางภาคใต้ของประเทศไทย ในเวลาต่อมาพบว่าแนวแบ่งเขตภาษาและ/หรือเขตปรับเปลี่ยนภาษาเคลื่อนต่ำลงไปสู่บริเวณตอนล่างของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (บางสะพาน บางสะพานน้อย) และ

เคลื่อนเข้าสู่บริเวณตอนบนของจังหวัดชุมพร (อำเภอท่าแซะ อำเภอปะทิว) รวมทั้งบริเวณตอนบนและตอนกลางของจังหวัดระนอง (อำเภอกระบุรี อำเภอละอุ่น) ขณะนี้จึงสามารถกล่าวใหม่ได้ว่า แนวแบ่งเขตภาษาและ/หรือเขตปรับเปลี่ยนภาษาระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่นใต้ อยู่บริเวณรอยต่อระหว่างสามจังหวัด ได้แก่ ประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร และระนอง ด้วยเหตุนี้ภาษาไทยถิ่นใต้จึงเป็นภาษาย่อยของภาษาไทยที่ใช้พูดกันใน 14 จังหวัดภาคใต้ของประเทศไทย

อย่างไรก็ตาม การศึกษาเกี่ยวกับแนวแบ่งเขตภาษาและ/หรือเขตปรับเปลี่ยนภาษาระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่นใต้ยังคงดำเนินการต่อไปได้อีกในอนาคตโดยพิจารณาในประเด็นมิติพื้นที่ร่วมกับปัจจัยทางสังคมโดยเฉพาะการรับชมสื่อต่างๆ ที่ใช้ภาษาไทยมาตรฐานเป็นภาษาหลักซึ่งอาจจะทำให้ค้นพบแนวแบ่งเขตภาษาและ/หรือเขตปรับเปลี่ยนภาษาแตกต่างไปจากที่เป็นอยู่ในขณะนี้ก็ได้ ■

เอกสารอ้างอิง

- เกศมณี เทพวัลย์. (2526). **แนวแบ่งเขตภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นใต้โดยใช้วรรณยุกต์เป็นเกณฑ์**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เฉลิมชัย มนุษเสวต. (2536). **การกระจายคำศัพท์ในบริเวณแนวแบ่งเขตภาษาไทยถิ่นใต้และภาษาไทยถิ่นกลาง: ความแตกต่างทางภูมิศาสตร์และทางสังคม**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ชลิดา โรจนวัฒน์วุฒิ. (2533). **รายงานการวิจัยภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทย 4 ถิ่น: การศึกษาเชิงจำกัด**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พริ้มรส มาริประสิทธิ์. (2535). **การแปรของเขตปรับเปลี่ยนภาษาระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่นใต้ตามอายุของผู้พูด: การศึกษาคำศัพท์**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เรืองสุข คงทอง. (2549). **แนวแบ่งเขตระหว่างภาษาไทยถิ่นกลาง ภาษาไทยถิ่นใต้ และภาษาผสมไทยถิ่นกลาง-ไทยถิ่นใต้: การแปรของวรรณยุกต์ตามกลุ่มอายุ**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์ ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรรณพร ทองมาก. (2526). **แนวแบ่งเขตภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นใต้โดยใช้ศัพท์เป็นเกณฑ์**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริวิไล วีระโรจนรัตน์. (2552). **รายงานการวิจัยเรื่องการสร้างแผนที่แนวแบ่งเขตภาษาระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่นอื่นด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุไรภรณ์ ตันตินิมิตกุล. (2544). **การแปรของเขตปรับเปลี่ยนระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นใต้ตามตัวแปรทางสังคมบางประการ**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์ ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

